

TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET

Veda Bilican GÖKKAYA*

Özet

Bu çalışmada, insanlıkla birlikte başlayan ve her zaman kendini farklı biçimlerde vareden şiddet olgusuna değinilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda şiddet kavramı dar ve geniş çerçevede tanımlanmış, şiddet türlerine özellikle de ekonomik şiddete (aile içinde ve dışında) yer verilerek, şiddetin nedenlerine, sonuçlarına, şiddeti uygulayan ve maruz kalanların toplumdaki konumlarına açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Çok eski bir olgu olduğuna dikkat çektiğimiz şiddetin en çok kadınlara uygulandığını ortaya koyan araştırmalar, bu durumun ise toplumsal yapının özelliklerinden (sosyo-kültürel ve ekonomik vb) kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Toplumsal yapıdaki egemen eril ideolojilerin, bu durumu içselleştirip, varlığını sürdürdüğünü belirten çalışmalar, kadının bu durumunu kadının yoksunlaşması ya da yoksullaştırılması olarak da ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Toplum, Kadın, Şiddet, Ekonomik şiddet

Economic Violence Against Woman in Turkey

Abstract

This article focuses on the fact of violence that emerged with the history of humankind and has always regenerated itself in various forms. In this context, this paper defines the concept of violence in both narrow and wider respects; mentions the kinds of violence, emphasizes especially the economical violence and tries to explain the reasons and results of this phenomenon and clarify the positions of both who engages in violence and who are exposed to it.

Researches indicating that the ones exposed to violence at most are women claim that this situation had its sources in characteristics of social structures (such as socio-cultural, economic etc.). Studies that define dominant masculine ideologies as an agent which both internalize and sustain this situation describe this condition as women's deprivation or the process in which they are rendered as poor.

Key words: Society, Women, Violence, Economic Violence.

GİRİŞ

Şiddet, tüm toplumlarda olduğu gibi gelişmekte olan ülkemizde de yaşanan toplumsal bir gerçekliktir. Bir anlamda fiziksel (darp, dövme, tokat ama vb.) ve ruhsal (aşağılama, psikolojik baskı vb.) olarak baskı altına alma anlamına gelen şiddetin öyküsünde, genelde şiddeti uygulayan erkek, şiddete maruz kalan ise kadındır. Kadının, evde başlayan şiddet öyküsü, ev dışında da sürmektedir. Buna gösterilecek en güzel örneklerden birini ise kadının yaşamış olduğu ekonomik

---

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniv., Edebiyat Fak., Sosyal Hizmet Böl., Sivas, bilican@cumhuriyet.edu.tr.

şiddet oluşturmaktadır. Kadınların ev içinde (ücretsiz ev işçiliği vb. gibi) ve dışında maruz kaldığı ekonomik şiddet, toplumun gelenekselliğinden, o toplumda egemen olan ekonomik, yasal ve siyasal eril ideolojilerden etkilenmekte ve onlar tarafından belirlenmektedir.

Kadınların maruz kaldığı söz konusu bu ekonomik şiddetin ortadan kalkması ise bireylerin (kadın ve erkek) eğitim seviyesinin yükseltilmesine, toplumsal anlamda onların bilinçlenmesine, toplum tarafından benimsenmiş mevcut kültürel öğelerin yeniden kurgulanarak inşa edilmesine ve toplumdaki demokrasi kültürünün olması gerektiği gibi işlemesine bağlıdır. Bu bağlamda çalışmamızın konusunu, kadına uygulanan (hem ev içinde hem de ev dışında) ekonomik şiddet oluştururken araştırmanın amacını ise uğranılan bu ekonomik şiddetin, toplumdaki kadının konumunu nasıl etkilediği ve bunun sonucunda oluşan kadın yoksunluğu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu konunun araştırılması ve açıklığa kavuşturulması için ilk önce şiddetin tanımına yer verilerek, şiddetin çeşitlerine değinilmekte özellikle kadının hem ev içinde hem de ev dışında uğramış olduğu ekonomik şiddetin neden ve sonuçlarına açıklık getirilmeye çalışılmaktadır.

Araştırmada bilimsel yöntem uygun hareket edilerek, gerekli kavram ve konular, literatur taranarak (belgesel gözlem tekniği ile) açıklanmaya ve konuyla ilgili birçok istatistiki veriden yararlanılarak araştırma desteklenmeye çalışılmıştır.

I. KADIN VE ŞİDDET

Coğrafi anlamda sınır tanımayan, ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın tüm dünya ülkelerinde ve kültürlerinde görülen şiddet, ülkemizde de önemli bir toplumsal sorundur. Söz edilen şiddet olgusu, toplumsal koşullardan (sosyo-ekonomik, kültürel vb. gibi koşullar) beslenmekte ve o toplumda yaşayan bireylerin özellikle de kadınların, kişisel özgürlük ve haklarını engellemektedir.

Birçok toplumda olduğu gibi ülkemizde de şiddet, toplumun yapısından kaynaklanan özelliklerden (geleneksel öge ve kurallar vb.) dolayı içselleştirilmekte ve meşru olarak kabul edilmektedir. Tılıç'ında (1997:5) belirttiği gibi, şiddetin meşru görülmesi, önce ailede sonra da toplumda tekrar tekrar üretilmesine ve bir sorun çözme yöntemi olarak kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açmaktadır. Ancak toplumların yapısından kaynaklanan bu meşruluk, her ne kadar kendini kronik olarak devam ettirse de yavaş yavaş konuşulmaya ve farklı platformlarda tartışılmaya (son yirmi-otuz yıldır) başlamıştır. Şiddetin konuşulmaya başlanmasında "toplumbilim araştırmalarının artması, kitle iletişim araçlarında trajik aile öykülerinin yer alması, feminist grupların kamuoyunu harekete geçirmeleri ve kadınları korumak amacıyla örgütlenmeleri" (Yetim ve Şahin, 2009) ve en önemlisi de kadınların eğitim seviyelerinin artmasıyla birlikte bilinçlenmeleri önemli faktörler olarak gösterilebilir.

İnsan hakları çerçevesinde bir hak ihlali olarak karşımıza çıkan şiddet, dar ve geniş iki anlamda tanımlanmaya çalışılmıştır. "Dar anlamda şiddet; fiziksel şiddetin insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir. Mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe, birey özgürlüğüne karşı

bir tehdit oluşturması söz konusudur. Geniş anlamda şiddet ise insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılardır. Örneğin, ekonomik şiddet, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı vb. gibi” (Kocacık, 2004:14).

Tek bir nedene bağlanamayan (sadece kadın olmak, yoksulluk, yetersiz ekonomik durum, eğitim düzeyinin düşük olması, toplumdaki egemen kültürel faktörler, ruhsal hastalıklar, alkol bağımlılığı, kötü alışkanlıklar (kumar vb.) vb. gibi nedenler) ve farklı biçimlerde kendini gösteren şiddet, daha çok kadını etkilemekte ve onu hem aile içerisinde hem de aile dışında çepeçevre sarmalamaktadır.

Aile içerisinde ve diğer toplumsal yaşam alanlarında şiddetle beraber yaşayan kadın, toplumsal yapının kültürel özelliklerinden dolayı bunu dışa yansıtmamaktadır. Çünkü toplumda ve özellikle de aile içerisindeki cinsel rol kalıpları, içinde yaşanılan kültür tarafından belirlenmektedir. Geleneksel kültürde erkeğe aktif olması, güçlü, cesaretli olması öğretilirken kız çocuklarına pasif olmaları, söylenenlere itaat etmeleri öğütlenmektedir. Sümer’in de (1998:132) dediği gibi kız çocukları, son derece kapalı bir ortamda büyütülmeye çalışılmakta, sosyal faaliyetlere katılım büyük ölçüde engellenmekte hatta arkadaşlıkları da büyük bir denetim altında tutulmaktadır. En önemli nokta ise bu şekilde yetiştirilen bir kız çocuğunun annesinin de aynı davranışları sergilediğini görmesi, bu davranışları daha rahat benimsemesine kimi zamanda katlanmasına örnek olmaktadır. Bireylerin (kadın ve erkek) toplumsallaşma süreçleriyle ilgili olarak L. Walker’da “katı cinsiyet rolü sosyalizasyonu sonucunda kadın çaresiz kalmayı öğrenir” (İçli, 1994:10) ifadesini kullanmıştır. Kadının bu çaresiz kalma durumu ise sadece erkeğe ve onun uygulamış olduğu şiddete yaramaktadır.

Toplumsal yapıdaki benimsenmiş olan toplumsallaşma süreçlerindeki birbirinden farklı olan bu roller (kadın ve erkek rolleri), zamanla çeşitli gelişme ve değişimler gösterse de kadın ve erkek tarafından genellikle benimsenmekte ve uygulanmaktadır.

Bireylerin (kadın ve erkek) toplumsallaşma sürecinde öğrenmiş oldukları bu cinsel rol kalıpları doğrultusunda (erkeğin, şiddeti öğrenmesiyle kadının, şiddeti benimsemesi ve onu içselleştirmesi), kadının, birçok şiddet türüyle karşılaştığını söylemek mümkündür. Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) kadına yönelik şiddeti (violence against woman) “cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında kadına baskı uygulanması ve özgürlüklerin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır” (Akın ve Paksoy, 2007:107) diye tanımlamasından yola çıkarak kadınların, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik vb. gibi birçok şiddet türüne uğradıkları ifade edilebilir.

Kadına yönelik fiziksel şiddet, kadına bağırma, onu itip kakma, dövme kısacası onu fiziksel anlamda darp etmedir. Duygusal şiddet ise fiziksel bulguların olmamasına rağmen kadında derin yaraların açılmasına sebebiyet vermektedir. Kadını küçük düşürme, onu aşağılama, yok sayma, alay etme, ona sevgi ve şefkat

göstermeme gibi davranışlar, kadını duygusal anlamda şiddete maruz bırakmaktadır. Kadınların karşılaştıkları diğer şiddet türü de cinsel şiddettir. Kadınların uğramış oldukları, tecavüz, taciz, ensest, fuhuşa zorlama, sünnet gibi olaylar, cinsel şiddete örnek gösterilebilir. Kadınların uğramış olduğu son şiddet türü ise konumuzun da odağını oluşturan ekonomik şiddettir.

II. KADIN VE EKONOMİK ŞİDDET

Kadınların toplumsal yapı içerisinde görmüş olduğu ekonomik şiddet, diğer şiddet türlerine oranla daha az konuşulmasına rağmen kadınların maruz kaldığı birçok şiddet türünün temelinde de ekonomik şiddet yer almaktadır. Diğer bir deyişle kadınların ekonomik anlamda bağımlı kılınması, onların büyük oranda hem fiziksel hem psikolojik hem cinsel hem de ekonomik anlamda şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. İçli'ye (1994:13) göre “ ekonomik faktörün şiddet ilişkisindeki etkinliği iki yönlü olabilir: Ya kadın erkeğe bağımlıdır ya da mesleki statü açısından erkekten üstündür”. Birinci durumda erkek, kadını kendine bağımlı kılarak onu pasif, tehdit unsuru olarak görmezken ikinci durumda kadının kendinden daha fazla kazançla karşısına çıkmasını (gücü/erki elinde bulundurma) bir tehdit unsuru olarak görmekte ve bu durumu ortadan kaldırmak içinde şiddete yönelmektedir. Şiddeti uygulayan erkek bu sayede içinde bulunduğu duygusal baskıları ve hayal kırıklıklarını ortadan kaldırırken kadın, bireysel ve toplumsal anlamda derin yaralar almaktadır.

Dar anlamda kadınların ev içinde ve ev dışında ürettiklerine el koyma, onlardan yoksun bırakılma anlamına gelen ekonomik şiddet daha geniş tanımlanırsa kadının evde yaratmış olduğu ürünlere el koyarak, onu ücretsiz aile işçisi olarak kullanmak, kadınları çocuklara ve yardıma muhtaç hasta ve sakatlara bakmakla yükümlü tutarak emeğini karşılıksız bırakmak, kadını, kamusal alanda çalışmasına rağmen kazancına el koyarak onu mahrum etmek, evlenirken ya da evlendikten sonra kadının sahip olduğu takı ve parasına el koymak, kadına çalışmak istemesine rağmen izin vermemek ya da kadını zorla çalıştırmak, başlık parası karşılığı onu satmak, mirastan yoksun bırakmak, boşandıktan sonra nafaka ödemeyerek onu mağdur etmek vb.dir (Işık, 2007:115-116).

Kadının ekonomik anlamda sömürülmesi bilindiği üzere ilk aile içinde başlamaktadır. Toplumsallaşma sürecinde ezik olmaya, verilenle yetinmeye alıştırılan kız çocukları, eğitimden yoksun bırakılarak, çalışma yaşamına sokulmamaktadırlar. Eğitim almayan kadın ve kız çocukları, ekonomik anlamda kendilerini gerçekleştiremedikleri gibi ev eksenli çalışmalarda da emeği sömürülmekte ve sosyal güvenceden yoksun bırakılmaktadırlar.

Kadınlar sadece bireysel faktörlerden ya da toplumsal yapıdaki mevcut kültürel öğelerden/faktörlerden dolayı ekonomik şiddete uğramamakta aynı zamanda devletin uygulamalarındaki eksikliklerden kaynaklanan ekonomik şiddetle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Karşılaşılan bu durum ise tahmin edileceği üzere kadın için çok yıkıcı ve yıpratıcıdır. Devletin yapısından ve

uygulamalarından kaynaklanan kadına yönelik ekonomik şiddeti, Işık (2007:117) şöyle açıklamaktadır:

- İşgücü piyasasındaki eşitsizlikler, eğitimdeki, siyasetteki, karar mekanizmalarındaki ayrımcılık ve eşitsizlikler, kadınları düşük gelirli işlere, kötü, statüsü düşük işlere mahkum bırakan, ekonomik güç elde etmesini engelleyici uygulamalardır.

- Kadının kendine ait sosyal güvenliğinin olmamasına yol açan uygulamalarla yaratılan ‘sosyal güvencesizlik ve erkeğe bağımlılık’ ekonomik şiddettir. Bu anlamda genel sağlık sigortasının yokluğu, çocuk yardımı vb. bazı ödemelerin kadına verilmemesi gibi devletin, kadına yönelik ekonomik şiddeti olarak değerlendirilebilir.

- Çalışan yoksulların önemli bir kısmını oluşturan örneğin ev eksenli çalışma gibi çalışma türlerinde çalışanlarla ilgilenmemek, onların işçilik haklarını ve sosyal güvenliklerini düzenlememek ekonomik şiddettir.

Dolayısıyla kadın/erkek eşitliğinin sağlanamadığı, kadının toplumsal yapıda pasif olmaya itildiği toplumlarda erkeklerin uygulamış oldukları her türlü şiddet, kültürel kurumlar, siyasi ve ekonomik düzen tarafından da desteklenmektedir. Çünkü devlet ve onun uygulamış olduğu politikalar, toplumsal yapının özelliklerini taşımakta yani eril ideolojiler tarafından belirlenmektedir. Böyle bir durum da ise kadının özellikle ekonomik anlamda şiddete maruz kalması kaçınılmazdır.

Toplumların eşitlik temelli söylemleri ne kadar fazla olursa olsun, iki cins arasındaki uçurum, tarihsel dönemden günümüze kadar hala varlığını devam ettirmektedir. Kadınlar, günümüzde tarihteki konumuna bakıldığında daha iyi konumdadır ancak buna rağmen erkeklerle hala eşit konuma gelememiştir. Burada da erkek egemen ideolojilerin güttüğü politikalar önemlidir. “Günümüzde, eşitlik çağında erilin ne denli egemen olduğunu gözlemliyoruz hala. Erkeklerin üstünlük alanı, kadınların toplumsal statüler bakımından eşitliğe doğru yaptıkları her hamlede yeniden kendini oluşturuyor. Kadınlar bugüne dek kendilerine yasaklanmış sektörlere girdikçe erkekler de korunmuş sektörleri yeniden oluşturuyorlar. Kadın çalışanların sayısının artmasıyla birlikte belli bir mesleğin değerini kaybetmesine ve hiyerarşik bakımdan düzey yükseldikçe kadınların sayısının azalmasına ilişkin sosyolojik kural hala geçerli” (Sönmezay, 2005:507) dir.

Ekonomik yaşamda her zaman varlığını hissettiren kadın, Sanayi devriminden önce ailenin ücretsiz işçisiyken, sanayi devriminden sonra ise ücretli işçisidir. Kadının, ekonomik yaşamda var olması, onun kimliğini oluşturmasında (birey olmasında) önemli bir adımdır. Kadın, bir yandan hizmet ve mal üretirken bir yandan da kendi kimliğini inşa etmeye çalışmaktadır. Yates’e göre, “...bizler normalde ekonomimizin ürün ve hizmet ürettiğini düşünürüz, ama işler bu kadar basit değil. Bizler çalışırken sadece faydalı şeyler yapmakla kalmayız, kendimizi de var ederiz. İşimiz sayesinde neyse o oluruz. İşimiz, bizi insan olarak

tanımlayan şeyin bir parçasıdır. Böyle bakıldığında, işsizliğin önemi artar. İş, sosyal bir deneyimdir, bizi yakınımızdaki diğer insanlara bağlayan başlıca yollardan biridir. İşsiz bir insan, bu bağları kuramaz ve dolayısıyla tam bir insan olamaz. O halde, işsizliğin kişinin benliğine, öz değer duygusuna bir darbe vurduğu rahatlıkla söylenebilir. İşsizlikte, yalnızca işsiz insanın aslında üretebileceği üründen yoksun kalınmış olmaz, aynı zaman da işsiz insan da boşa harcanmış olur” (Düz, 2005:218).

Çalışmanın, bireyselliği getirdiği önemli bir gerçek olsa da kadınlar, bu gerçeği tam anlamıyla yaşayamamaktadırlar. Şöyle ki, kadınlar hem kamusal alanda hem de evde çalışmakta ama buna rağmen hak ettiği kimliğine kavuşamamaktadır. Geleneksel rollerin hala sürdürüldüğü toplumlarda (ülkemizde de olduğu gibi) kadın hem ev de hem de ev dışında çifte sömürüye maruz kalmaktadır. Dolayısıyla sömürü ve ezilme kadınların bir anlamda şiddete uğradığının da bir kanıtıdır. Bunu sayısal verilerle desteklemek ise hiç de zor değildir. “Kentlerde her 100 kadından 26’sı sanayi sektöründe, 61’i ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Kadınların çoğu tekstil, konfeksiyon, garsonluk, tezgahçılık, sekreterlik gibi düşük nitelikli, emek gerektirmeyen sektörlerde ve sosyal güvenlikten yoksun hizmet vermektedir. Ücretli ve yevmiyeli olarak çalışan toplam 10 milyon 800 bin civarındaki nüfusun %20’si kadındır. Bunun 366 bini mevsimlik ya da geçici işlerde çalışmaktadır. Ücretli ve yevmiyeli olarak çalışan her kadından %16’sının düzenli bir işi yoktur” (Demirer, 2007:92).

Ekonomik anlamda şiddete maruz kalmanın önemli nedenlerinden biri olarak gösterilen eğitim, büyük bir çoğunlukla kadını bu şiddetten koruyamamaktadır. Şöyle ki, eğitim almış ve kamusal alanda çalışan kadın aynı eğitimi alan ve aynı işte çalışan erkekle eşit konumlarda olamamakta, kadınlar yönetici ya da üst konumda bulunamamakta ya da aynı maaşı alamamaktadırlar. Eşit işe, eşit ücret uygulaması sözde kalmakta, kadının emeği sömürülmektedir. “Kadınların işgücüne katılma ve profesyonel ve yönetimsel kariyer geliştirme oranlarında önemli artışlar olmuştur. Fakat uygun eğitim, yetiştirme ve deneyime sahip olan profesyonel ve yönetici kadınların üst yönetim kademelerine ulaşmada aynı başarıyı gösteremedikleri de saptanmıştır. Kadın çalışanlar, yönetim kademelerinde temsil edildikleri oranda tepe yönetim kademelerinde yer alamamaktadırlar. Bununla birlikte, kadın çalışanların kariyerlerinin iş yaşamlarına başladıkları andan itibaren ‘çıkılmaz’ (dead end) kariyer yollarına yönlendirildiği ve bu sebeplerle kadınların yöneticilik kademesine bile ulaşamadıkları, kariyerlerinin daha alt bir düzeyinde platoya ulaştıkları da bir gerçektir. İşgücünün yüzde 50’sini kadınların oluşturduğu ülkelerde bile kadınların yönetim seviyelerinde temsil edilme oranları çok düşüktür” (Ataay, 1998:237). TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) 2006 verilerine göre kadınlar, üst düzey yöneticilikte %2.7, profesyonel meslek gruplarında ise %8.8 yer almaktadırlar (Hürriyet, 2009).

Kadınların, üst düzey yöneticilik kademelerinde olamamalarını 1980’lerde gündeme gelen cam tavan ya da şeffaf tavan (Glass Ceiling) kavramlarıyla da

açıklamak mümkündür. Cam tavan kavramı, profesyonel kişilerin (özellikle kadınların) hak ettikleri halde cinsiyet ayrımı nedeniyle üst düzey yönetime ulaşamadıklarını ifade etmektedir. Tavan sözcüğü, yukarıya çıkmanın engellenmesinden, cam sözcüğü ise görülmeyen ama varlığı hissedilenden bir engelden bahsetmektedir. Bu kavramın altında yatan temel düşünce ise kadının bir gün gelip ailesi ve kariyeri arasında tercih yapması gerekirse ailesini tercih edecektir düşüncesidir. Bundan dolayıdır ki, kadınlara iş başvurularında veya işe alınmasında evli misiniz? Ya da çocuk yapacak mısınız? soruları sorulur. Dökmen (2006:229)'e göre "kadınların liderlik yeteneğine sahip olmadıkları inancı, kadınların erkek çalışanlar üzerinde otorite olarak kabul edilmelerini önleyen sosyal değerler, davranışlar ve cinsiyet rolü sosyalleşmeleri, kadınların iyi bir liderlik için gerekli olduğu erkeksi özelliklere sahip olmadıkları algısı cam tavan etkisi yaratmaktadır". Dolayısıyla kadınların, kadınlık rollerinden dolayı ilk önce eş ve annelik rolünü daha sonra iş yaşamını düzenleyip, dengelemesi erkekler tarafından endişeyle karşılandığı için kadınlar, yöneticilik kadrosuna ulaşamamaktadırlar. Dolayısıyla bu durum, onların ekonomik anlamda haklarının ve özgürlüklerinin ihlalini gösterir ki bu da şiddeti kapsar.

Çalışan kadınlarda, toplumsallaşma süreci doğrultusunda sürekli eş ve anne rolleri öne çıkarılmakta çalışan kadın rolü ise ikinci plana itilmektedir. Kadınların seçeceği mesleklerde dahi cinsiyet ayrımcılığı gözetilerek, kadınların eş ve annelik rollerinin bir uzantısı olan meslekler (öğretmenlik, sekreterlik, ebelik, hemşirelik, bakıcılık, vb. gibi) seçilmektedir. "Kadınların 'kadın işi' sayılan alanlarda yoğunlaşmasının temelinde kadınların, geleneksel rollerini aksatması korkusu yatmaktadır. Bu nedenle kadınlar, geleneksel rol tanımlarına uygun düşen insancıl, bakım ve gözetime dayalı alanlara yönelmektedirler. Bu nedenle mimarlık, mühendislik ve yöneticilik gibi alanlar kadınlara uygun görülmemektedir" (Günindi ve Ersöz, 1998:257). Konuyla ilgili olarak TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) Türkiye'de Kadının Durumu adı altında vermiş olduğu bilgilerde bu durumu destekler niteliktedir. Kuruma göre, "iş piyasasında iş ve mesleklerin 'kadın işleri' ve 'erkek işleri' olarak ayrışıp toplumsal kabul görmesinden dolayı, kadınlar ancak geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaşmakta, daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalışmaya razı olmaktadır. Bu işler de süreli ve geçici çalışmayı, sosyal güvencesizliği beraberinde getirmektedir" (Ksgm, 2009).

Çalışma yaşamının ve ev yaşamının getirmiş olduğu sorumluluklar ise kadını sıkıntıya sokmakta, onu ruhsal anlamda çöküntüye sürüklemektedir. Şöyle ki kadın, aile hayatına öncelik verip, işini ikinci plana atarsa işinde ikinci sınıf çalışan olacak, eğer işini ön planda tutup, ailesini ikinci plana atarsa da benimsemiş olduğu geleneksel roller olan eş ve annelik rollerini aksatarak, iyi anne iyi eş olamayacaktır. Dolayısıyla bu durum, onu ikileme sürüklemekte ve ruhsal çöküntüye uğramasına sebebiyet vermektedir.

Kadınların erkeklerle eşit statüleri paylaşmadıklarının yanı sıra eşit ücret alamadıkları, erkeklere göre daha düşük ücret aldıkları da önemli bir

gerçektir. Toplumdaki eril ideolojilerin keyfi kararları, kadın emeğini ve emeğin karşılığı olan kazancı da vurmaktadır. Aynı işte çalışan kadın ve erkeğe ödenen ücret, farklılık taşımakta kadın daha az ücretlendirilmektedir. Her ne kadar kadınların çalışma yaşamıyla ilgili olarak bazı düzenlemelere (örneğin 2003 yılında yürürlüğe giren Yeni İş Kanunu'nda aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle farklı ücret kararlaştırılmayacağı hükme bağlansa da) gidilse de toplumdaki bazı iş ve mesleklerin kadınlara uygun işler olarak görülmemesi, işteki görev dağılımının eşit ve adil olmaması, kriz dönemlerinde önce kadınların işten çıkarılması ve kayıt dışı sektörlerde ücretlerin oldukça düşük tutulması gibi sayılabilecek ayrımlar, var olan bu durumu daha fazla tetiklemede ve sürmesi için desteklemektedir. Şimşek (2008:68)'e göre "Türkiye'de (2002) kadın ve erkek arasında kazanç farklılığı söz konusudur. Bu fark, bütün eğitim düzeylerinde vardır. Erkeklerle aynı eğitim düzeyine sahip olmalarına rağmen, kazanç farklılığı söz konusudur" Dolayısıyla aynı işte çalışıp, farklı ücret alması kadının ekonomik anlamda sömürülmesine, ezilmesine ve şiddete uğramasına sebebiyet vermektedir.

Kadınların, çalışma yaşamında karşılaşmış olduğu sorunlardan biri de işsizlik sorunudur. Erkek nüfusla karşılaştırıldığında kamusal alanda kadın işsizlerin (tarım sektörü dışında) sayısı daha fazladır. Kadınların yoksullaşması olarak da adlandırılan bu durum, krizlerin ve ekonomik bunalımların olduğu zamanlarda daha da artmaktadır. Oral (2008:72)'a göre bunun nedeni; "kadınlar genellikle eğitim ve uzmanlaşma gerektirmeyen makinalar tarafından da yapılacak işlerde çalışıyor. Çünkü genellikle sendikalı da değiller. Çünkü genellikle geçici ve 'part-time' (yarım günlük, çeyrek günlük vb) işlerde çalışıyorlar. Çünkü çocuk doğuracakları zaman işlerini bırakmak zorunda kalıyorlar ve çalışabilecek duruma geldiklerinde yeniden iş bulamayabiliyorlar". Türkiye İstatistik Enstitüsü'nün (TÜİK) 2007 işsizlik oranı ve cinsiyet oranı verilerine göre kent nüfusunun %16.0 'ını kadın işsizler oluştururken %10.7'ini erkek işsizler oluşturmaktadır. Kırsal nüfusun da ise kadın işsizlerin oranı %4.1, erkek işsizlerin oranı %8.2'dir (Tüik,2009). Kadınların kırsal alanda işsizlik oranının düşük olması, ücretsiz aile işçisi konumundan kaynaklanmaktadır.

Kadınların ekonomik anlamda şiddete uğradığı diğer bir alanda çalışma koşullarının kötü olması ve sosyal güvenceden yoksun olmasıdır. Oysa sosyal güvenlik, toplumda yaşayan herkesin sosyo-ekonomik açıdan güvende olmasını ifade eder. Ancak ülkemizde kadınlar, hukuksal anlamda sosyal güvenlik haklarına sahip olmasına rağmen bundan tam anlamıyla yararlanamamaktadırlar. Çünkü ülkemizdeki kadın nüfusun büyük bir kısmının tarım sektöründe çalışmaktadır. Her ne kadar eğitimle beraber, tarım sektöründeki nüfus, yavaş yavaş sanayi ve hizmet sektörüne geçse de hala büyük nüfus tarımdadır. Bu durum ise kadınları, sosyal güvenceden yoksun bırakmaktadır (Balcı, 2005:283). Bu yoksunluk ise kadınları ekonomik anlamda erkeğe bağımlı kılmakta ve şiddet görmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan tarım sektörünün dışında çalışan kadınlar ise ya ücretsiz aile işçisi ya da eve iş olarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Geriye kalan küçük bir azınlık ancak sosyal güvenceden faydalanmaktadır. Dolayısıyla kadınların, yaygın olarak

istihdam edildiği alanlar, iş ve sosyal güvenlik hukukunun kapsamı dışında kalmaktadır.

Kadınların sosyal güvenceden yoksun olduğu gerçeği TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) yapmış olduğu araştırma verileriyle de doğrulanmaktadır. "İstihdamda yer alan 100 kadından 64'ü herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaksızın çalışmakta, bunların da %59'u ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Ücretli veya maaşlı çalışan kadınların %22'i, yevmiyeli olarak çalışan kadınların %94.5'i, işveren kadınların %29'u, kendi hesabına çalışan kadınların %92'si herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmaksızın çalışmaktadır. Bununla beraber 2007 yılı itibarıyla sosyal güvenlik kapsamında bulunan kadınların %58'i SSK, %33'ü Emekli Sandığı ve %15'i de Bağ-Kur'a bağlı olarak çalışmaktadır" (Ksgm,2009).

Sosyal güvenlik haklarından faydalanamayan kadınlar, aynı zamanda aile içerisinde sosyal güvenlik sağlayan konumdadır. "Türkiye'de her ne kadar kurumsal sosyal güvenlik mevcutsa da temel sosyal güvenlik kurumu ailedir. Çocukların, yaşlıların, hastaların, engellilerin bakımı ve erkek işgücünün yeniden üretimi görevi aileye aittir. Aile içinde ise bu görevler kadına verilmiştir. Dolayısıyla kadının sosyal güvenliğini tartışmak aslında paradoksal bir durumdur. Çünkü kadının kendisi bir sosyal güvenlik kurumu olarak faaliyette bulunmaktadır" (Balci, 2005:285-286).

Kadınların ekonomik anlamda şiddete uğramasında toplumun sosyo-ekonomik, kültürel, yasal ve siyasal yapısı önemli bir yer tutsa da yapılan birçok uygulamayla kadınların ekonomik yaşamdaki durumlarını iyileştirici pek çok proje de hayata geçirilmekte ya da bunun plan ve projeleri hazırlanmaktadır. Yapılan ya da uygulanan plan ve projelerden birkaç örnek verilirse Türkiye'de kadın istihdamının geliştirilmesine yönelik olarak Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ve AB Komisyonu işbirliği ile 'Aktif İşgücü Programları Projesi' yürütülmektedir. Ülkemizde düşük düzeyde olan kadınların işgücüne katılımını artırmak amacıyla Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) vb. kuruluşlar tarafından projeler yürütülmektedir. Yine Türkiye'de kadın girişimci potansiyelini nicelik ve nitelik bakımından geliştirmek için politikalar belirlemek amacıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından 81 ilde örgütlenmekte olan 'Kadın Girişimciler Kurulu' oluşturulmuştur. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü de söz konusu kurulun üyesidir. 2007 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle hane içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlerin düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması sonucu kadınların elde ettikleri gelirler vergiden muaf tutulmuştur. Bunlarla birlikte kadınların işgücüne katılımında karşılaştığı engeller ve ekonomik güç paylaşımında yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar yoksullaşmaktadır. Bu yoksulluğun giderilmesinde dünyada ve ülkemizde örnekleri olan mikro kredi (İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6'ncı maddesinin a bendinde yer alan) uygulamaları başlatılmıştır (Ksgm, 2009). Bunlara benzer plan ve projelerin sayılarındaki artış,

kadının da toplum içerisindeki statüsünü ve rollerini de yükseltecek ve değerli hale getirecektir.

Sözün kısası, dünya nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturan kadın nüfus, giderek yoksullaşmakta, yoksulluk kadınsılaşmaktadır. Dünya üzerindeki mülklerin yalnızca %4'üne sahip olan kadınlar, dünyadaki işlerinin %60'ını yapmalarına rağmen, toplam gelirin sadece %10'una sahiptir. Diğer bir deyişle yeryüzündeki mutlak yoksulluk sınırındaki 1.5 milyar kişinin %70'ini kadınlar oluşturmaktadır (Demirer, 2007:73). Ortada olan bu durum, kadını toplumsal yapıda ikincileştirip, ötekileştirerek, onun ilk önce ailede eş ve annelik rolünün önemli olduğuna gönderme yapmakta, bireysel hakkı olan çalışmayı engellemekte ya da caydırıcı koşulları öne sürerek onu yıldırma çalışmaktadır.

Yapılacak olan, kadınların kültürel ve ekonomik kurtuluşudur. Üretimin ve üreme koşullarının cinsiyete, ırka ve sınıfa dayalı yöntemlerle uygulanmamasıdır. Kadınların, hayatın her alanında daha etkin olması için ilk önce üstlerindeki gündelik yaşam yükünün alınması ya da hafifletilmesi diğer bir deyişle toplumsal olarak paylaşılması gerekmektedir. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin köklü bir zihniyet dönüşümü (ataerkil ideolojilerin ortadan kalkması) gerekmektedir. Kadınların, toplumsal alanda özgür olabilmeleri için Kohlhagen'de, "İnsan suretindeki her şeyin kurtuluşunu slogan edinmiş olanlar, insan cinsiyetinin bir yarısını ekonomik bağımlılıkla siyasal ve sosyal köleliğe mahkum edemezler. İşçiler, kapitalistler tarafından nasıl boyunduruk altına alınmışlarsa kadın da erkek tarafından öylesine boyunduruk altına alınmıştır ve ekonomik özgürlüğüne kavuşmadığı sürece de öyle kalacaktır. Kadınların, ekonomik bağımsızlıkları için en gerekli şart, çalışmaktır" (Deniztekin, 2004:149) demektedir.

SONUÇ

Kadına yönelik şiddet, genel olarak toplumların erkek egemen yapısından kaynaklanmakta, bunu toplumda uygulanan ekonomik, siyasal ve yasal politikalar da desteklemektedir. Bu durum, erkeği üstün konuma yükseltirken kadını erkeğin karşısında ikincileştirmekte ve erkeğin ya da toplumun kadına uyguladığı şiddeti meşru/doğal göstermektedir.

Şiddet, öğrenilen bir davranıştır. Dolayısıyla bunun ortadan kalkması için yapılacak birçok işlem vardır. Toplumda şiddeti önlemek için bireyleri, aileleri ve toplumu eğitim yoluyla bilgilendirmek gerekmektedir. Özellikle kadınlara şiddetin, bir eğitim aracı olarak kullanılmaması gerektiğini ya da doğal karşılanmaması gerektiğini öğretmek gerekmektedir. Bu da eğitimden ve bilinçlenmeden geçmektedir.

Özellikle kadınların maruz kalmış olduğu ekonomik şiddet, kadınların toplumsal yaşamda birey olarak kendilerini geliştirmeleri ve yaşama tutunmaları için çok önemli bir engel teşkil etmektedir. Bir hak ihlali olarak karşımıza çıkan ekonomik şiddet, kadınları yoksullaştırmakta, demokratikleşmeye de set çekmektedir. Bütün bunların ortadan kalkması için hem bireysel hem de toplumsal anlamda iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.

Kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için çalışmalar yapan, plan ve projeler yapıp, yürüten tüm kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerde kadınla ilgili araştırma ve çalışma yapan tüm merkezler arasında bilgi akışı sağlamalı ve bir iletişim ağı oluşturmalıdır. Kadınların ekonomik hayata katılmasında yani işe alınmasında cinsler arasında eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı hatta gerekirse işveren kurumların ya da kişilerin pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir. Aslında pozitif ayrımcılık bir devlet politikası olarak benimsenerek sadece ekonomik anlama değil aynı zamanda toplumsal yaşamın diğer alanlarına da (siyaset gibi) uygulanmalıdır. Kadınların ekonomik anlamda şiddete maruz kalmaması için daha önce de belirttiğimiz gibi istihdam olanakları yaratılmalı ve iş kurmaları için desteklenerek kredi almaları sağlanmalıdır.

Kısacası toplumsal yaşantımızda önemli bir yere sahip olan kadınları, hak ettikleri statüye ve rollere kavuşturmak için toplumsal yaşamda kanıksanmış olan sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkileri yeniden kurgulamalı ve onları destekleyen, onları güvenceye alan ve koruyan hizmetler geliştirilmelidir.

Uygulanan her türlü şiddet, toplumlarda sağlıklı bireyler yaratmaktadır. Oysaki sağlıklı ve refah bir toplum, ancak sağlıklı bireylerin meydana getirdiği bir toplumdur.

KAYNAKÇA

- ATAAY, Aylin N. (1998), “Kadın Yöneticilerin Kariyer Boyutları ve Etmenleri”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek (iç), Edit: Oya Çitci, TODAİE Yayınları, Ankara.
- AKIN, Ayşe, PAKSOY, Nüket (2007), “Kadına Yönelik Şiddete Sağlık Boyutundan Bakmak”, Aile İçi Şiddet, Kadın Çalışmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı:4; 107-110.
- BALCI, Şebnem (2005), “Kadın Yoksulluğu ve Hukuk”, Çer-Çöp, Odak: Feminizm ve Hukuk, Cogito Dergisi, Sayı:43, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- DEMİRER, Temel (2007), “Jan, Jin, Jiyan/Acı, Kadın, Yaşam”, Küreselleşme Kadın ve ‘Yeni’ Ataerki (iç), Ütopya Yayınları, Ankara.
- DEMİRER, Temel (2007), “Kadın Sorunundan Kareler”, Küreselleşme Kadın ve ‘Yeni’ Ataerki (iç), Ütopya Yayınları, Ankara.
- DÖKMEN, Zehra Y. (2006), Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açılımlar, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- GÜNİNDİ, Aysel Ersöz (1998), “Kamu Yönetiminde Yönetici Olarak Çalışan Kadınların Geleneksel ve Çalışan Kadın Rollerine İlişkin Beklentileri”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek (iç), Edit: Oya Çitci, TODAİE Yayınları, Ankara.
- İŞİK, Nazik S. (2007), “Türkiye’de Kadın Hareketi ve Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, Aile İçi Şiddet, Kadın Çalışmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı:4; 112-117.

- İÇLİ, Tülin Günşen (1994), “Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul-İzmir Örneği”, Hacettepe Üniv. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Sayı:1-2; 7 -20.
- KLOBY, Jerry (2005), Küreselleşmenin Sefalet, Eşitsizlik Güç ve Kalkınma, Çev.: Orhan Düz, Güncel Yayınları, İstanbul.
- KOCACIK, Faruk (2004), Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet Türkiye’den Örnekler, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- KOLHLHAGEN, Norgard (2004), Dünyayı Değiştiren Kadınlar, Çev.:Osman Deniztekin, Varlık Yayınları, İstanbul.
- KSGM, “Türkiye’de Kadının Durumu” İnternet Erişim Adresi: www.ksqm.gov.tr/pdf/turkiyedekadimindurumu, Erişim Tarihi:11.12.2009.
- ORAL, Zeynep (2008), Kadın Olmak, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- ÖZÇELİK, Burcu (2009), “Kadın İstihdamı Artsa Ne Kriz Kalırdı Ne De Yoksulluk” 6 Kasım 2009, Hürriyet Gazetesi.
- SCHNAPPER, Dominique (2005), Sosyolojik Düşüncenin Özünde Öteki ile İlişki, Çev.: Ayşegül Sönmezay, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- SÜMER, Neslihan (1998), “Kültür, Yasa ve Aile İçi İlişkiler”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Edt. Oya Çitçi, TODAİE Yayınları, Ankara.
- ŞİMŞEK, Mevlüdiye (2008), Küreselleşen Dünyada Kadının Ekonomik Durumu, Ekin Yayınları, Bursa.
- TÜİK (2009), İnternet Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 04.12.2009.
- YETİM, Dilek ve ŞAHİN, Erkan Melih, “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, İnternet Erişim Adresi: www.ailehekimligidergisi.org/Journal/upload/1/188/17_kadina_yonelik%20siddete_%20yaklasim.pdf. Erişim Tarihi:19.10.2009.